

บทที่ ๓

เปรียบเทียบหลักการพิจารณาการลงโทษผู้กระทำผิดทางวินัยตามพระพุทธ บัญญัติและความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเปรียบเทียบหลักการพิจารณาการลงโทษผู้กระทำผิดทางวินัยตามพระพุทธรบัญญัติและความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ เปรียบเทียบอธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์กับประมวลกฎหมายอาญาและประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การศึกษาเปรียบเทียบอธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญาพบว่ามีความเหมือนกันและความแตกต่างกันคือกระบวนการฟ้องได้แก่นุวาทาธิกรณ์กับการฟ้องคดี กระบวนการพิจารณา ได้แก่ สัมมุขาวินัยและตัสปาปิยสิกากับการพิจารณาพิพากษา กระบวนการพิพากษา ได้แก่ เญยยสิกากับการพิพากษา และกระบวนการระงับโทษ ได้แก่ ตินวัตถการวินัยกับการประนีประนอมยอมความโดยมีรายละเอียดการเปรียบเทียบไว้ต่อไปนี้คือ

๓.๑.๑ เปรียบเทียบอนุวาทาธิกรณ์กับการฟ้องคดี

ก. อนุวาทาธิกรณ์ ก็คือ การโจท^๑ การฟ้องร้องภิกษุที่ประพฤติปฏิบัติผิดหลักประเพณีพรหมจรรย์ เพราะภิกษุที่ละเมิดสิกขาบท ภิกษุที่ประพฤติทรมานมีกิริยามารยาทไม่เหมาะสม ภิกษุที่เลียงชีพในทางที่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย รวมทั้งภิกษุที่มีมิจฉาทิฐิมีความคิดเห็นไม่ตรงตามพระธรรมวินัยอันจะเป็นสาเหตุทำให้การประพฤติปฏิบัติผิดเพี้ยนไป เหล่านี้ล้วนเป็นการดำเนินชีวิตที่ผิดหลักพรหมจรรย์ทั้งสิ้น และมีผลกระทบต่อความเชื่อถือศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อสงฆ์ และพระพุทธศาสนา พุทธบริษัทเป็นโจทก์ฟ้องได้

ข. การฟ้องอาญา^๒ เป็นการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิด การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลจะต้องมีโจทก์เป็นคู่ความฝ่ายหนึ่ง คู่ความฝ่ายที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล ได้แก่ พนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ เนื่องจากการกระทำในคดีอาญานั้นเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศกับผู้เสียหาย ซึ่งเป็นประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากผลแห่งการกระทำผิดอาญา เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ทำร้ายร่างกายผู้อื่น

^๑ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐.

^๒ นคร พจนวรพงษ์, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

ฆ่าผู้อื่น เป็นต้น คดีอาญาใดซึ่งพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะใดระหว่างพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้รวมทั้งผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง

๓.๑.๒ เปรียบเทียบสัมมาวินัยและตัสปาปิยสิกกับการพิจารณา พิพากษา

ก. สัมมาวินัย^๓ เป็นวิธีระงับข้อพิพาทหรือกรณีซึ่งกระทำในที่พร้อมหน้า พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้บุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องราวทั้งโจทก์ จำเลย พยาน และผู้มีส่วนรู้เห็นมาพร้อมหน้ากันเพื่อทำการไต่สวน สอบสวนโดยซึ่งหน้า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายให้การตามความจริง ยกเรื่องราวข้อปัญหาที่เกิดขึ้นมาพิจารณาวินิจฉัยโดยสงฆ์จำนวนไม่น้อยกว่า ๕ รูปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้เกิดความรอบคอบรัดกุมเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และการวินิจฉัยตัดสินสงฆ์ต้องมีความเห็นตรงกัน โดยไม่มีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งคัดค้านโดยใช้หลักพระธรรม หลักพระวินัยเป็นเกณฑ์ คือ การตัดสินว่าถูก หมายถึงถูกต้องตามหลักพระธรรม หลักพระวินัย การตัดสินว่าผิด หมายถึง ผิดจากหลักพระธรรมหลักพระวินัย เป็นต้น วิธีสัมมาวินัยเป็นวิธีที่ระงับกรณีทุกประเภท ส่วนตัสปาปิยสิก^๔ หมายถึง กรรมอันสงฆ์พึงทำ เพราะความที่ภิกษุนั้นเป็นผู้เลวทราม ได้แก่ การที่สงฆ์ลงโทษแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยในอนุวาทาธิกรณ์ให้การกลับไปกลับมาเตียวปฏิเสธ เตียวสารภาพ พุดมสาซึ่งหน้า พุดกลบเกลื่อนข้อที่ถูกซัก แต่พิจารณาได้ความสมจริงตามข้อหาทุกอย่าง สงฆ์ลงโทษตามความผิดแม้ว่าภิกษุนั้นจะไม่รับหรือเพิ่มโทษอาบัติที่ต้อง

ข. การพิจารณาในศาลชั้นต้น^๕ การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดยุติแล้วและดำเนินการพิจารณาต่อไป เมื่อถึงวันนัดพิจารณาโดยปกติจะเป็นนัดสอบปากคำให้การจำเลยก่อนว่าจะรับสารภาพหรือปฏิเสธตามข้อหาของโจทก์ กระบวนการพิจารณาในนัดพิจารณานั้นศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ถ้าจำเลยรับสารภาพในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปี และโจทก์ไม่ติดใจสืบพยาน ศาลก็จะตัดสินมีคำพิพากษาได้โดยไม่ต้องสืบพยาน แต่ถ้าจำเลยปฏิเสธ โจทก์จะต้องสืบพยานก่อน การนัดพิจารณาสืบพยานโจทก์หรือจำเลย หรือนัดเพื่อพิจารณาในเรื่องใดก็ตามในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย

สัมมาวินัย เป็นวิธีระงับข้อพิพาทหรือกรณีซึ่งกระทำในที่พร้อมหน้า โดยกำหนดให้บุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องราวทั้งโจทก์ จำเลย พยาน และผู้มีส่วนรู้เห็นมาพร้อมหน้ากันเพื่อทำการไต่สวน สอบสวนโดยซึ่งหน้า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายให้การตามความจริง ยกเรื่องราวข้อปัญหาที่เกิดขึ้นมาพิจารณาวินิจฉัยโดยสงฆ์จำนวนไม่น้อยกว่า ๕ รูปร่วมกัน ดำเนินการเพื่อให้เกิดความรอบคอบรัดกุมเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และการวินิจฉัยตัดสินสงฆ์ต้องมีความเห็นตรงกัน โดยไม่มีภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง

^๓ วิ.จุ. (บาลี) ๖/๑๖/๒๗/๑๐

^๔ วิ.จุ. (บาลี) ๖/๕๘๕/๒๗/๑๐, ๕๘๕/๒๗/๑๐.

^๕ สัก กอแสงเรือง, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญกิจ, ๒๕๕๐),

คัดค้านโดยใช้หลักพระธรรม หลักพระวินัยเป็นเกณฑ์ ส่วนตัสสาปายสิกาได้แก่ การที่สงฆ์ลงโทษแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยในอนุวาทาธิกรณ์ให้การกลับไปกลับมาด้วยปฏิเสธ เดียวสารภาพ พุตมสาซึ่งหน้า พุดกลบเลื่อนข้อที่ถูกซัก แต่พิจารณาได้ความจริงตามข้อหาทุกอย่าง สงฆ์ลงโทษตามความผิดแม้ว่าภิกษุนั้นจะไม่รับเมื่อสงฆ์พิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ แล้วเห็นว่าได้ละเมิดจริงก็ลงโทษและให้ประพฤติวัตรเป็นการเพิ่มโทษให้หลายจำจะได้ไม่กระทำอีก พระพุทธองค์ทรงกำหนดขั้นตอนการลงตัสสาปายสิกาไว้ด้วยความรอบคอบ เช่น ทำต่อหน้า สอบถามก่อน ที่สำคัญที่สุดทรงให้สงฆ์พร้อมเพรียงกันทำโดยธรรม ทั้งนี้เพื่อให้การลงโทษเป็นไปด้วยความยุติธรรม ถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริง ป้องกันการลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิด เปรียบเสมือนการพิจารณา และพิพากษาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ของราชอาณาจักรไทย

๓.๑.๓ เปรียบเทียบ เภยยสิกา^๖กับการพิพากษา

ก. เภยยสิกา^๖ เป็นวิธีระงับข้อปัญหาวิวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์จำนวนมากซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้โดยง่าย และเป็นเรื่องสำคัญหากปล่อยไว้เรื่องราวข้อปัญหาจะลุกลามไปไกลอันจะเป็นเหตุแห่งการแตกแยกในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงกำหนดให้ใช้วิธีการจับสลากออกเสี่ยงลงมติ หรือการดูคะแนนเสียงข้างมาก และถือเอาความเห็นของคนข้างมากเป็นเกณฑ์ในการยุติปัญหา โดยความเห็นของคนข้างมากนั้นจะต้องไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัย ต้องอยู่ในขอบเขตแห่งศีลธรรม มิใช่ในทำนองพวกมากลากไป ถ้าผิดธรรมวินัยแม้จะมีคะแนนเสียงมากเพียงใดก็ใช้ไม่ได้ ทั้งนี้ให้ทำเป็นการสงฆ์ โดยมีการสวดประกาศแต่งตั้งภิกษุที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้เป็นผู้จับสลาก คือเป็นธรรมวาที ภิกษุผู้ปราศจากความลำเอียงด้วยอคติ^๗ และรู้หลักวิธีวิธีการจับสลาก การระงับอธิกรณ์ด้วยวิธีเภยยสิกาจึงจะชอบด้วยพระธรรมพระวินัย

ข. การพิพากษา^๗ การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน จะเป็นผู้เขียนคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี เมื่อนัดเสร็จแล้วจะปรึกษากับองค์คณะ โดยในสำนวนคดีนั้นที่หน้าปกสำนวนมุมด้านซ้ายบนจะมีชื่อผู้พิพากษา ๒ คน ชื่อบนสุดเป็นชื่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน ชื่อล่างเป็นชื่อองค์คณะ เพราะตามมาตรา ๒๓ วรรคแรก แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมบัญญัติว่าศาลชั้นต้น นอกจากศาลแขวงต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน จึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง โดยผู้พิพากษาองค์คณะต้องเคยร่วมพิจารณาคดีด้วย ไม่ว่าจะมียานครั้งเท่าใดก็ตาม ซึ่งดูได้จากรายงานกระบวนการพิจารณา

๓.๑.๔ เปรียบเทียบตัตถการวินัยกับการประนีประนอมยอมความ

ก. ตัตถการวินัย^๘ โดยความหมายของคำแล้ว คือ ใช้ระเบียดบังคับกลับไว้ด้วยหญ้านั้นคือ กระบวนการระงับอธิกรณ์ โดยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความกัน ไม่จำเป็นต้องสะสางข้อพิพาทสอบสวนเพื่อจะบอกว่า ใครผิดใครถูก วิธีตัตถการวินัยนี้ เป็นวิธีระงับอธิกรณ์ที่ใช้ในเมื่อจะระงับลหุกาบัติที่เกี่ยวกับภิกษุจำนวนมาก ต่างก็ประพฤติไม่สมควรและขัดทอด

^๖ วิ.จ. (บาลี) ๖/๖๑๑/๒๘๔

^๗ สัก กอแสงเรือง, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า ๕๖.

^๘ วิ.จ. (บาลี) ๖/๕๕๕/๒๗/๑๐.

กันเป็นเรื่องนุ่งซัปป้อน ขวนให้ทะเลาะวิวาท กล่าวซัดกันไปไม่มีที่สิ้นสุด จะระงับด้วยวิธีอื่นก็จะเป็นเรื่องลูกกลามไปเพราะถ้าจะสืบสวนสอบสวนปรับให้กันและกันแสดงอาบัติ ก็มีแต่จะทำให้อิทธิกรรุนแรงขึ้น จึงระงับด้วยติณวัตรการกวีคือ แบบกลบไว้ด้วยหญ้าตัดตอนยกเลิกเสียเช่นกรณีภิกษุในกรุงโกสัมพีแตกกันเป็นตัวอย่าง ไม่ต้องสืบสวนสอบสวนเหตุเหตุอิทธิกรเดิม

ข. สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป^๙ ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือประนีประนอมยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป ในคดีความผิดต่อส่วนตัวเมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล หรือถอนฟ้องในชั้นศาล หรือยอมความกันไม่ว่าในชั้นสอบสวน หรือชั้นศาลใดก็ตาม

ตารางที่ ๓.๑ เปรียบเทียบความเหมือนกันของอิทธิกรและวิธีระงับอิทธิกรกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา

อิทธิกรและวิธีระงับอิทธิกร	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา
๑. กระบวนการฟ้อง อนุวาทอิทธิกร หมายถึง การฟ้องร้อง ภิกษุที่ประพฤติปฏิบัติผิดศีลธรรมหรือกฎหมาย	๑. กระบวนการฟ้อง การฟ้องอาญา หมายถึง การฟ้องร้องแก่ผู้ก่อ ให้ความเสียหายจากผลการกระทำผิดอาญา
๒. กระบวนการพิจารณา สัมมุขาวินัย หมายถึง วิธีระงับข้อปัญหา อิทธิกรซึ่งกระทำในที่พร้อมหน้า พระพุทธ องค์ทรงก่า หนดให้บุคคลผู้เกี่ยวข้องใน เรื่องราวทั้งโจทก์ จำเลย พยาน และผู้มีส่วนรู้ เห็นมาพร้อมหน้ากันเพื่อทำ การไต่สวน สอบสวนโดยซึ่งหน้า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายให้ การตามความจริง ตัสสปปยสิกา หมายถึง กรรมอันสงฆ์พึง ทำเพราะความที่ภิกษุนั้นเป็นผู้เลวทรามได้แก่การ ที่สงฆ์ลงโทษแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยในอนุวาทอิ ทธิกรให้กลับไปกลับมาเดี่ยวปฏิเสธ เดี่ยว สารภาพ พุดมุสาซึ่งหน้าแต่หากสงฆ์พิจารณาได้	๒. กระบวนการพิจารณา การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำ โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้ เป็นอย่างอื่น เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และ จำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็น จำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้ จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจตรายงานไว้ และดำเนินการพิจารณาต่อไป เมื่อถึงวันนัดพิจารณาโดยปกติจะเป็นนัดสอบปากคำ ให้การจำเลยก่อนว่าจะรับสารภาพหรือปฏิเสธตาม ข้อหาของโจทก์ กระบวนการพิจารณาในนัดพิจารณานั้น ศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ถ้า

^๙ สัก กอแสงเรือง, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า ๙๐.

ความจริงตามข้อหาทุกอย่าง สงฆ์ลงโทษตามความผิดนั้น แม้ว่าภิกษุนั้นจะไม่รับ หรือเพิ่มโทษอาบัติที่ต้องก็	จำเลยรับสารภาพในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปี และโจทก์ไม่ติดใจสืบพยานศาลก็จะตัดสินมีคำพิพากษาได้โดยไม่ต้องสืบพยาน แต่ถ้าจำเลยปฏิเสธ หรือให้การกลับไปกลับมาโจทก์จะต้องสืบพยานก่อนการนัดพิจารณาสืบพยานโจทก์หรือจำเลยหรือนัดเพื่อพิจารณาในเรื่องใดก็ตามในคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย
๓. กระบวนการพิพากษา เยภยยลิกา หมายถึง วิธีระงับข้อปัญหาวิวาทิกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์จำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้โดยง่าย และเป็นเรื่องสำคัญหากปล่อยไว้เรื่องราวข้อปัญหาจะลุกลามไปไกลอันจะเป็นเหตุแห่งการแตกแยกในหมู่สงฆ์ เปรียบเสมือนคำพิพากษาของศาล	๓. กระบวนการพิพากษา การพิพากษา หมายถึง การทำคำพิพากษาของผู้พิพากษาเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา กรณีศาลจังหวัดผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะเป็นผู้เขียนคำพิพากษาแล้วให้ผู้พิพากษาองค์คณะอีก ๑ คนลงชื่อร่วมเพื่อเห็นชอบ ส่วนศาลแขวงผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะเป็นผู้เขียนคำพิพากษาโดยไม่มีองค์คณะ
อธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา
๔. กระบวนการระงับโทษ ปฎิญาตราคณะ หมายถึง กระบวนการระงับอธิกรณ์ในกรณีเมื่อพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหายอมรับสารภาพว่าตัวเองได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา คณะสงฆ์ก็ลงความผิดตามพระวินัยในข้อกล่าวหา ติณวัตรการวินัย หมายถึง คู่กรณีทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความกัน ไม่จำเป็นต้องสะสางข้อพิพาทสอบสวนเพื่อจะบอกว่า ใครผิดใครถูก	๔. กระบวนการระงับโทษ วิธีการรอกการลงโทษ หมายถึง หากจำเลยรับสารภาพและคดีโทษไม่สูง ศาลก็มีพิพากษารอกการลงโทษ เพื่อจะได้ผลสมความมุ่งหมายของกฎหมายในการที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี สิทธินำ คดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป หมายถึง คดีความผิดต่อส่วนตัว คู่กรณีทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความกัน สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยอมระงับไป

ตารางที่ ๓.๒ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอภิกรณ์และวิธีระงับอภิกรณ์กับประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา

อภิกรณ์และวิธีระงับอภิกรณ์	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา
๑. กระบวนการฟ้อง อนุวาทิกรณ์ หมายถึง การฟ้องร้อง ภิกษุทั้งที่ประพฤติดุคหลักพรหมจรรย์	๑. กระบวนการฟ้อง การฟ้องอาญา หมายถึง การฟ้องร้องแก่ผู้ก่อ ให้ความเสียหายจากผลการกระทำผิดอาญาเท่านั้น
๒. กระบวนการพิจารณา สัมมุขาวินัย หมายถึง วิธีระงับข้อปัญหา อภิกรณ์โดยทำการไต่สวน สอบสวนโดยซึ่ง หน้า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายให้การตามความ จริง ยกเรื่องราวข้อปัญหาที่เกิดขึ้นมา พิจารณาวินิจฉัยโดยสงฆ์จำนวนไม่น้อยกว่า ๕ รูปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้เกิดความ รอบคอบรัดกุมเป็นธรรมกับทุกฝ่าย และ การวินิจฉัยตัดสินสงฆ์ต้องมีความเห็น ตรงกัน โดยไม่มีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งคัดค้าน และใช้หลักพระธรรม หลักพระวินัยเป็น เกณฑ์ ตัสสาปาปิยสิกา หมายถึง การกำหนด ภิกษุที่ไม่มีความละอาย ละเมิดอาบัติแล้วมี เจตนาหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับผิด แต่เมื่อสงฆ์ พิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ แล้วเห็น ว่าได้ละเมิดจริงก็ลงโทษและให้ประพฤติ วัตรเป็นการเพิ่มโทษให้หลายจำจะได้ไม่ กระทำอีก และการประพฤติวัตรเป็นการตัด สิทธิ หากประพฤติวัตรไม่บกพร่องแล้ว จึง จะสามารถขอระงับโทษต่อ	๒. กระบวนการพิจารณา การพิจารณาในศาลชั้นต้น หมายถึง การ พิจารณา และสืบพยานในศาลจังหวัดมีองค์คณะผู้ พิพากษาเพียง ๒ คน ส่วนศาลแขวงมี ๑ คนเท่านั้น ศาลไม่สามารถพิพากษาเพิ่มโทษในกรณีที่จำเลยให้ การ กลับไปกลับมาได้ การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดย เปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้า ศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและ อธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริง หรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของ จำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจด รายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่ม พิจารณา ให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ในคดีที่มีอัตราโทษ จำคุก หรือในคดีที่จะเลียมียอายุไม่เกินสิบแปดปีใน วันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณา ถ้าจำเลยไม่มี ทนายความและจำเลยต้องการทนายความก็ให้ศาล ตั้งทนายความให้

อธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา
๓. กระบวนการพิพากษา แยกยยลิกา หมายถึง วิธีระงับข้อปัญหา วิวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์จำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้โดยง่าย และเป็นเรื่องสำคัญหากปล่อยไว้เรื่องราวข้อปัญหา จะลุกลามไปไกลอันจะเป็นเหตุแห่งการแตกแยกในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงกำหนดให้ใช้วิธีการจับสลากออกเสียงลงมติ หรือการคุะณะนเสียงข้างมาก และถือเอาความเห็นของคนข้างมากเป็นเกณฑ์ในการยุติปัญหา โดยความเห็นของคนข้างมากนั้น จะต้องไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัย ต้องอยู่ในขอบเขตแห่งศีลธรรม มิใช่ในทำนองพวกมากลากไป	๓. กระบวนการพิพากษา การพิพากษา หมายถึง การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา โดยมีผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและผู้พิพากษาองค์คณะอีก ๑ คน เห็นชอบด้วย ใช้วิธีจับสลากไม่ได้การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน จะเป็นผู้เขียนคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี เมื่อนัดเสร็จแล้วจะปรึกษากับองค์คณะ โดยในสำนวนคดีนั้นที่หน้าปกสำนวนมุมด้านซ้ายบนจะมีชื่อผู้พิพากษา ๒ คน ชื่อบนสุดเป็นชื่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน ชื่อล่างเป็นชื่อองค์คณะ
อธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายอาญา
๔. กระบวนการระงับโทษ ปฏิญญาตรณะ หมายถึง การระงับที่ขอด้วยพระธรรม พระวินัย แต่ถ้าหากจำเลยรับผิดหนักกว่าหรือเบากว่าที่ถูกโจทและสงฆ์ปรับอาบัติตามนั้น เป็นการระงับที่ไม่ขอด้วยพระธรรมพระวินัย ติณวัถถารกวินัย หมายถึง วิธีระงับอธิกรณ์ที่ใช้ในเมื่อจะระงับลหุกาบัติที่เกี่ยวข้องกับภิกษุจำนวนมาก ต่างก็ประพฤติไม่สมควรและขัดทอดกันเป็นเรื่องนุ่งนังซับซ้อน ชวนให้ทะเลาะวิวาท กล่าวขัดกันไปไม่มีที่สิ้นสุด จะระงับด้วยวิธีอื่นก็จะเป็นเรื่องลุกลามไป	๔. กระบวนการระงับโทษ วิธีการรอกการลงโทษ หมายถึง โทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำ หรับความผิดที่ได้กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอันอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลต้องพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอกการลงโทษไว้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป หมายถึงกรณีเฉพาะในคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้นที่สามารถระงับสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้อง

สรุปได้ว่า เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทในประเด็นกระบวนการอธิกรณ์และระงับอธิกรณ์กับหลักการลงโทษผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญามีความเหมือนกันอย่างมีนัยสำคัญ ๔ ประการดังนี้

๑. กระบวนการฟ้อง อนุวาทาธิกรณ์เป็นการฟ้องร้องภิกษุที่ประพฤติปฏิบัติผิดศีลธรรมหรือกฎหมายส่วนการฟ้องอาญาเป็นการฟ้องร้องแก่ผู้ก่อให้ความเสียหายจากผลการกระทำผิดอาญา

๒. กระบวนการพิจารณา สัมมุขานินยเป็นวิธีระงับข้อปัญหาอธิกรณ์ซึ่งกระทำในที่พร้อมหน้า พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้บุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องราวทั้งโจทก์ จำเลย พยาน และผู้มีส่วนรู้เห็นมาพร้อมหน้ากันเพื่อทำการไต่สวน สอบสวนโดยซึ่งหน้า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายให้การตามความจริงตั้งสาปอาปยสิกาเป็นกรรมอันสงฆ์พึงทำเพราะความที่ภิกษุนั้นเป็นผู้เลวทราม ได้แก่การที่สงฆ์ลงโทษแก่ภิกษุผู้เป็นจำเลยในอนุวาทาธิกรณ์ให้การกลับไปกลับมาเดียวปฏิเสธ เดี่ยวสารภาพพุดมุสาซึ่งหน้า แต่พิจารณาได้ความสมจริงตามข้อหาทุกอย่าง สงฆ์ลงโทษตามความผิดแม้ว่าภิกษุนั้นจะไม่รับหรือเพิ่มโทษอาบัติที่ต้อง ส่วนการพิจารณาในศาลชั้นต้นเป็นการพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย โดยให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้อันนี้หากจำเลยให้การกลับไปกลับมาเดียวปฏิเสธเดียวสารภาพ แต่เมื่อพิจารณาได้ความสมจริงตามข้อหาทุกอย่าง ศาลลงโทษตามความผิดได้

๓. กระบวนการพิพากษา เยภุยยสิกาเป็นวิธีระงับข้อปัญหาวิวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์จำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้โดยง่าย และเป็นเรื่องสำคัญหากปล่อยไว้เรื่องราวข้อปัญหาจะลุกลามไปไกลอันจะเป็นเหตุแห่งการแตกแยกในหมู่สงฆ์ ส่วนการพิพากษาเป็นการทำคำพิพากษาของผู้พิพากษาเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะเป็นผู้เขียนคำพิพากษา แล้วให้ผู้พิพากษาองค์คณะอีก ๑ คนลงชื่อร่วมเพื่อเห็นชอบ

๔. กระบวนการระงับโทษ ปฎิญาตถกณะเป็นกระบวนการระงับอธิกรณ์ในกรณีเมื่อพระภิกษุผู้ถูกกล่าวหายอมรับว่าตัวเองได้กระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหา ตินวัตถการกนินยเป็นเรื่องที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความกัน ไม่จำเป็นต้องสะสมข้อหาหรือฟ้องสอบสวนเพื่อจะบอกว่า ใครผิดใครถูก ส่วนวิธีการรอกการลงโทษเป็นกรณีที่หากจำเลยรับสารภาพ ศาลก็ต้องพิพากษารอกการลงโทษ เพื่อจะได้ผลสมความมุ่งหมายของกฎหมายในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นคนดีส่วนสิทธิภาคีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเป็นกรณีคู่กรณีทั้งสองฝ่ายประนีประนอมยอมความกัน สิทธิภาคีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทในประเด็นกระบวนการอธิกรณ์และระงับอธิกรณ์กับหลักการลงโทษผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญามีความมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ๔ ประการดังนี้

๑. กระบวนการฟ้องอนุวาทาธิกรณ์เป็นการฟ้องร้องภิกษุทั้งที่ประพฤติผิดหลักพรหมจรรย์เท่านั้น ส่วนการฟ้องอาญาเป็นการฟ้องร้องแก่ผู้ก่อให้ความเสียหายจากผลการกระทำผิดอาญาเท่านั้น

๒. กระบวนการพิจารณา สัมมุขานินยเป็นวิธีระงับข้อปัญหาอธิกรณ์โดยทำการไต่สวน สอบสวนโดยซึ่งหน้า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายให้การตามความจริง ยกเรื่องราวข้อปัญหาที่เกิดขึ้นมา

พิจารณาวินิจฉัยโดยสงฆ์จำนวนไม่น้อยกว่า ๕ รูปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้เกิดความรอบคอบรัดกุม เป็นธรรมกับทุกฝ่าย และการวินิจฉัยตัดสินสงฆ์ต้องมีความเห็นตรงกัน โดยไม่มีภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง คัดค้านและใช้หลักพระธรรม หลักพระวินัยเป็นเกณฑ์ ตัสนาปาปิยสิกขาเป็นการกำราบภิกษุที่ไม่มีความ ละอายขาดสมณสัญญา ละเมิดอาบัติแล้วมีเจตนาหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับผิด แต่เมื่อสงฆ์พิจารณาจาก พยานหลักฐานต่างๆ แล้วเห็นว่าได้ละเมิดจริงก็ลงโทษและให้ประพฤติวัตรเป็นการเพิ่มโทษให้หลายจำ จะได้ไม่กระทำอีกและการประพฤติวัตรเป็นการตีสติประพฤติวัตรไม่บกพร่องแล้ว จึงจะสามารถขอ ระบุโทษต่อสงฆ์ ส่วนการพิจารณาในศาลชั้นต้นเป็นการพิจารณาและสืบพยานในศาลมีองค์คณะผู้ พิพากษาเพียง ๒ คนเท่านั้น ศาลไม่สามารถพิพากษาเพิ่มโทษในกรณีที่ทำเลยให้การกลับไปกลับมาได้ การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลย มาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่า ได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้ การก็ให้ศาลจดยางานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่ม พิจารณา ให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ ในคดีที่มีอัตรา โทษจำคุก หรือในคดีที่จะเลยมีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาล ถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

๓. กระบวนการพิพากษา เภยยยสิกขาเป็นวิธีระงับข้อปัญหาวิวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่ สงฆ์จำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้โดยง่าย และเป็นเรื่องสำคัญหากปล่อยไว้เรื่องราวข้อปัญหา จะลุกลามไปไกลอันจะเป็นเหตุแห่งการแตกแยกในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงกำหนดให้ใช้วิธีการจับ สลากออกเสี่ยงลงมติ หรือการคุะแนนเสี่ยงข้างมาก และถือเอาความเห็นของคนข้างมากเป็นเกณฑ์ ในการยุติปัญหา โดยความเห็นของคนข้างมากนั้นจะต้องไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัยต้องอยู่ใน ขอบเขตแห่งศีลธรรม มิใช่ในทำนองพวกมากลากไป ส่วนการพิพากษาเป็นการทำคำพิพากษาหรือ คำสั่งของศาลเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา โดยมีผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและผู้พิพากษาองค์คณะอีก ๑ คน เห็นชอบด้วย ใช้วิธีจับสลากไม่ได้ อนึ่งผู้พิพากษาองค์คณะอีก ๑ คนดังกล่าวนี้มีอำนาจทำ ความเห็นแย้งได้เช่นเดียวกัน

๔. กระบวนการระงับโทษ ปฎิญาตถระณะเป็นวิธีการระงับที่ชอบด้วยพระธรรม พระวินัย แต่ถ้าหากจำเลยรับผิดหนักกว่าหรือเบากว่าที่ถูกโจท และสงฆ์ปรับอาบัติตามนั้น เป็นการระงับที่ไม่ ชอบด้วยพระธรรมพระวินัย ตินวัตถการกวินัยเป็นวิธีระงับอธิกรณ์ที่ใช้ในเมื่อจะระงับลหุกาบัติที่ เกี่ยวข้องกับภิกษุจำนวนมาก ต่างก็ประพฤติไม่สมควรและขัดทอดกันเป็นเรื่องยุ่งยิบซับซ้อน ชวนให้ ทะเลาะวิวาท กล่าวขัดกันไปไม่มีที่สิ้นสุด จะระงับด้วยวิธีอื่นก็จะเป็นเรื่องลุกลามไป ส่วนวิธีการรอกการ ลงโทษหากเป็นโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับ โทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้ คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญาการศึกษาอบรม สุขภาพภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และ สิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอันอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลต้อง พิจารณาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอกการลงโทษไว้ และสิทธิหน้าที่อาญามาฟ้องย่อมระงับไปเป็นกรณี เฉพาะในคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้นที่สามารถระงับสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้อง

๓.๒ รูปแบบการลงโทษผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรม

๑. สัมมุขานินัย

การจัดการความขัดแย้งในที่พร้อมหน้าหรือวิธีระงับต่อหน้านั้น บุคคลที่พิจารณาตัดสินคดีโดยใช้ธรรมวินัยและสัตตสุตเป็นเครื่องมือในการตัดสิน สอดคล้องได้กับการพิจารณาคดีของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ว่าการพิจารณาคดีอาญาต้องทำต่อหน้าจำเลยและต้องทำต่อหน้าทุกฝ่าย หากการพิจารณาโดยไม่อยู่พร้อมหน้ากัน ถือว่าเป็นการพิจารณาที่ผิดกฎหมาย ซึ่งจำเลยสามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา ให้ศาลยกฟ้องได้ สำหรับวิธีการที่จะใช้ระงับอธิกรณ์ตามนัยของสัมมุขานินัยซึ่งเป็นรูปแบบการลงโทษผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมไทย คู่กรณีสามารถที่จะเลือกใช้ได้ดังต่อไปนี้

ก. การประนีประนอมยอมความกันเองระหว่างคู่กรณี

จากการศึกษากลุ่มพระภิกษุที่นำข้อปฏิบัติหรือวิธีการนี้ไปจัดการความขัดแย้งคือ พระภิกษุเมืองโกสัมพินีพบว่า พระธรรมธะได้ตระหนักว่านั่นเป็นอาบัติ นั่นไม่เป็นอาบัติหามิได้ เราต้องอาบัติ เราไม่ต้องอาบัติหามิได้ และการที่พระวินัยธรพร้อมคณะสงฆ์บางส่วนลงอุกเขปนียกรรมยอมจัดได้ว่า เป็นการขอขมา และเหมาะสม พระธรรมธะได้นำประเด็นนี้ไปปรึกษากับพระภิกษุที่ประพฤติตามตนเอง และยอมรับความผิดพลาดและข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยกันเองจึงเกิดขึ้นเมื่อภิกษุฝ่ายพระธรรมธะเข้าไปเจรจากับฝ่ายพระวินัยธรโดยยกเหตุผลขึ้นมาอ้างว่า ท่านทั้งหลายความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความแตกแยกแห่งสงฆ์... ได้มีแล้วเพราะเรื่องใด ภิกษุรูปนั้น... เห็นอาบัติแล้ว เอาละพวกเราจะทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องนั้น จะเห็นว่าการแสดงออกในลักษณะนี้ เป็นการสร้างทางเลือก หรือนำเสนอทางเลือกที่ดีที่สุด ที่พระภิกษุฝ่ายพระธรรมธะได้นำเสนอแก่ฝ่ายพระวินัยธรเพื่อหาทางออกให้แก่ข้อขัดแย้ง ดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากว่าแนวทางการแก้ปัญหาแบบเดิมคือการใช้ความรุนแรงด้วยการด่าและทุบตีกันนั้นมิใช่ทางเลือกที่ดีที่สุด ในการสร้างความสมานฉันท์ ผลสรุปที่ได้จากการเจรจาไกล่เกลี่ยกันเองแบบทวีภาคี ก็คือ ความสมานนัยทางความเห็นและความประพฤติ ของพระภิกษุทั้งสองฝ่าย ด้วยเหตุนี้พระภิกษุฝ่ายพระวินัยธรจึงได้นำผลที่ได้จากการเจรจาสองฝ่ายไปปรึกษากับพระพุทธรเจ้า พระองค์ทรงเห็นด้วยกับปณิณญาดังกล่าว และให้ประกาศปณิณญาที่ว่าด้วย สังฆสามัคคี ต่อหน้าพระสงฆ์ทั้งมวลที่อยู่ในกรุงโกสัมพินีและประกาศให้ชาวโกสัมพินีได้ทราบถึง ความสมานฉันท์ ระหว่างพระภิกษุทั้งสองกลุ่ม จุดเด่นของวิธีการนี้คือการที่คนทั้งสองกลุ่มได้ตระหนักด้วยตัวเองเกี่ยวกับพิษภัยของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกแนวทางการรุนแรงเข้ามาแก้ปัญหาในเบื้องต้น แต่การแก้ปัญหาในลักษณะดังกล่าวกลับพบทางตีบตัน เพราะการใช้ไฟดับไฟ ไฟก็จะลุกลามอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว แต่เมื่อทั้งคู่ได้ตระหนักว่าการดับไฟที่ถูกต้องควรใช้น้ำดับ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการหาทางออกในการจัดการความขัดแย้ง สิ่งที่ได้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของวิธีการนี้คือการจัดการกับทิฐิ และมานะของคู่กรณีเพราะเมื่อใดก็ตามที่คู่กรณียังมองเห็นว่าตัวเองถูก แต่คนอื่นผิด ก็จะทำให้บรรยากาศของการเจรจาไกล่เกลี่ยกันเองเพื่อหาออกพบกับความล้มเหลว ฉะนั้นการที่พระภิกษุฝ่ายพระธรรมธะ และฝ่ายพระวินัยธรค้นพบทางออกในลักษณะนี้จุดเริ่มต้นจึงอยู่ที่การข้ามพ้นหลุมพรางแห่งทิฐิ และมานะนั่นเอง การทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องซึ่งเป็นการแสดงออกที่สร้างทางเลือกหรือนำเสนอทางเลือกที่

ดีที่สุด ถือว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมไทยซึ่งเป็นการทำงานตามหน้าที่โดยไม่ได้มาพูดคุยกับทุกฝ่ายเพื่อนำเสนอทางเลือกที่ดีที่สุด ทำให้กระบวนการยุติธรรมไทยเกิดความล่าช้า มีเรื่องราวร้องเรียนทางศาลเป็นจำนวนมาก หากสังคมไทยนำหลักการสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องซึ่งเป็นการแสดงออกที่สร้างทางเลือกหรือนำเสนอทางเลือกที่ดีที่สุด ย่อมสร้างความยุติธรรมให้กับสังคมไทยได้

ข. การพิพากษาคดี

ขั้นตอนและวิธีการบางอย่างตามที่ปรากฏในพระวินัยนี้สอดคล้องกับกรณีที่เกิดขึ้นในศาลยุคปัจจุบัน เพราะก่อนที่จะมีความจะให้การในศาลนั้น ผู้พิพากษาต้องให้คู่กรณีซึ่งก่อนจะเบิกความต้อง “สาบาน” ต่อศาลทุกครั้งก่อนเบิกความว่าจะพูดความจริงเท่านั้น อันจะทำให้การตัดสินคดีเป็นไปอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรมการตัดสินคดี หรือวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระเถระที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้วินิจฉัยนั้นต้องเป็นการวินิจฉัยที่เด็ดขาด และถึงที่สุด ของการให้คำตัดสินเพราะไม่ว่าผลจะออกมาอย่างไร คู่กรณีจะต้องยอมรับ และปฏิบัติตามผลการตัดสินดังกล่าวด้วย

ดังจะเห็นได้จากกรณีที่พระภิกษุในกรุงสวตถิที่เป็นคู่กรณีกันได้นำอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นไปให้พระเถระเป็นองค์คณะบ้าง สองรูปบ้าง สามรูปบ้างตัดสิน แต่เมื่อทั้งคู่ไม่พอใจคำตัดสินจะนำความไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงตรัสว่า อธิกรณ์ที่พิจารณาแล้วเป็นอันระงับระงับดีแล้ว^{๑๐} ถ้าอธิกรณ์ดังกล่าวระงับดีแล้ว หรือได้รับการตัดสินอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมแล้ว พระภิกษุหรือพยานอธิกรณ์ขึ้นมาใหม่ ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์ ประเด็นปัญหาคือคำว่า บริสุทธิ์ยุติธรรม หรืออธิกรณ์ระงับดีแล้ว คำว่าระงับดีแล้ว ในบริบทนี้หมายถึงอะไร แล้วพระองค์เอาอะไรเป็นตัวชี้วัดในประเด็นนี้พระองค์ได้ใช้คำว่า “สัมมุขวินัยโดยธรรม” เกณฑ์ที่นำมาตัดสินคือ คำว่าความพร้อมหน้ากันนั้น หมายถึงต้องพร้อมหน้าด้วยธรรมวาทีบุคคล ธรรมวาทีคณะ และธรรมวาทีสงฆ์เท่านั้น จึงเรียกได้ว่าเป็นความพร้อมหน้าโดยธรรม เพราะหากเป็นเช่นนี้ การวินิจฉัย หรือตัดสินอธิกรณ์ย่อมบริสุทธิ์ยุติธรรมดังที่พระองค์ใช้คำว่าสงบดีแล้ว แต่หากเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ “รื้อคดี” หรือ “รื้ออธิกรณ์” หมายถึง “การอุทธรณ์” ขึ้นมาเพื่อนำไปสู่การตั้งองค์คณะตัดสินใหม่ได้ โดยไม่อาบัติแต่ประการใด สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพราะรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการตัดสินอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมอนึ่งหากโจทก์จำเลยเห็นว่าการตัดสินของศาลชั้นต้นยังไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม โจทก์จำเลยสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น รวมทั้งหากศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้วเห็นว่าการพิจารณาหรือการตัดสินของศาลชั้นต้นยังไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ศาลอุทธรณ์มีอำนาจกลับหรือแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้

สิ่งสำคัญคือ รูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมไทยจะต้องมี “สัมมุขวินัย” อยู่ร่วมด้วยเสมอ สอดรับกับประเด็นที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “ห้ามพระสงฆ์ระงับความขัดแย้งลับหลัง” หรือ “ลงโทษลับหลัง” ซึ่งผลการวิจัยจะเห็นได้ชัดเจนว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นหลักให้เกิดความยุติธรรมได้อย่างชัดเจน การพิจารณาพิพากษาผู้กระทำความผิดในสังคมไทยต้องพิจารณาพิพากษาอยู่พร้อมหน้า อย่างไรก็ตามกระบวนการการทำสังฆสามัคคีเพื่อระงับเรื่องซึ่งปัจจุบันนี้เรียก

^{๑๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๓๕/๓๕๔-๓๕๕.

ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นการแสดงออกที่สร้างทางเลือกหรือนำเสนอทางเลือกที่ดีที่สุด ถือว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมไทยในปัจจุบันนี้

๒. อมุหวินัย

คำว่า “อมุหวินัย” หมายถึง “วินัยที่สงฆ์พึงให้แก่จำเลยผู้หายหลง” หมายความว่า “การที่สงฆ์โดย ‘สังฆสภา’ ได้ร่วมกันระงับอธิกรณ์โดยยกประโยชน์ให้แก่จำเลยที่ต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า ซึ่งแม้จำเลยจะได้กระทำการดังที่ถูกโจทก์จริง ก็ไม่ถือว่าเป็นอาบัติ” อย่างไรก็ตาม การที่จะระงับความขัดแย้งด้วยการยกผลประโยชน์ให้แก่จำเลยที่เรียกว่า “ชอบธรรม” นั้น ที่มาของการยกประโยชน์ให้แก่จำเลยในขณะที่ถูกโจทก์นั้นจำเลยยังเป็นบ้าอยู่นั้น ตามประมวลกฎหมายอาญาก็ได้มีการบัญญัติไว้ชัดเจนว่า การกระทำความผิดผู้กระทำความผิดต้องมีเจตนาทุจริต จึงจะเป็นความผิด หากผู้กระทำความผิดนั้นในขณะที่เป็นบ้าอยู่ไม่มีความผิด เนื่องจากผู้ที่เป็นบ้าในขณะที่กระทำความผิดนั้นย่อมไม่มีสติรู้สำนึกในการกระทำความผิด หากตามประมวลกฎหมายอาญาได้มีการบัญญัติให้ลงโทษผู้ที่ไม่มีสติสำนึกในการกระทำความผิดแล้ว การลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นย่อมไม่ยุติธรรมนั่นเอง

๓. ปฏินญาตกรรมะ

คำว่า “ปฏินญาตกรรมะ” หมายถึง “การกระทำตามที่จำเลยปฏินญา หรือรับสารภาพ”^{๑๑} หมายความว่า “การระงับอธิกรณ์ตามคำรับของจำเลย” ฉะนั้น สาระสำคัญก็คือหากพระภิกษุที่ถูกโจทก์ รับว่าเป็นอาบัติตามที่ถูกโจทก์ในข้อใด ก็ให้ปรับอาบัติตามที่รับเท่านั้น จะปรับอาบัตินอกเหนือจากนั้นไม่ได้ เพราะจะขาดความชอบธรรมในวิธีระงับอธิกรณ์ในข้อนี้ สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความหากจำเลยไม่รับสารภาพ ศาลก็จะพิพากษาลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ ศาลต้องให้มีการสืบพยานโจทก์จำเลยให้ครบถ้วนจึงพิพากษาลงโทษจำเลยได้ อีกทั้งหากจำเลยรับสารภาพบางข้อหา ข้อหาที่จำเลยไม่ได้รับสารภาพ หากไม่ได้มีการสืบพยานให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดแล้ว ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ไม่ยุติธรรม

๔. ตัสสปายสิกา

คำว่า “ตัสสปายสิกา” หมายถึง “กรรมที่สงฆ์จะพึงทำแก่บุคคลที่เลวทราม โดยความเป็นคนบาปหนา”^{๑๒} การระงับอธิกรณ์ในลักษณะนี้ผู้วิจัยมองว่า เป็นการทั้ง “การป้องกัน” “การป้องปราม” และ “การปราบปราม” เมื่อวิเคราะห์ถึง “ที่มา” ของการใช้หลักการนี้ระงับอธิกรณ์พบว่าพระอุปัชฌาย์ถูกสงฆ์ชักถามใน “สังฆสภา” แต่ให้การวกไปวนมาซึ่งเป็นการให้การที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ในขณะเดียวกัน ท่านพยายามบ่ายเบี่ยง และพูดจากลบล้างประเด็นต่างๆ ที่พระสงฆ์ได้ซักถามเพื่อหลบเลี่ยงความผิดที่ตัวเองได้กระทำลงไป “สังฆสภา” มองว่าพฤติกรรมดังกล่าวของพระอุปัชฌาย์เป็นการกระทำที่เข้าข่ายในอาบัติข้อที่ว่า “พูดเท็จทั้งที่รู้” พระสงฆ์จึงนำประเด็นดังกล่าวไปทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงให้สงฆ์ดำเนินการลง “ตัสสปายสิกากรรม” แก่พระอุปัชฌาย์ สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น ศาลจะต้องให้มีการ

^{๑๑} วิ.จ. (บาลี) ๖/๑๙๖-๑๙๙/๓๐๙-๓๐๕.

^{๑๒} วิ.จ. (บาลี) ๖/๒๓๕/๒๖๒-๓๖๓.

สืบพยานโจทก์จำเลยให้ได้ชัดเจนเพื่อใช้ในการลงโทษผู้กระทำความผิด อนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาที่ให้อำนาจศาลลงโทษจำเลยในกรณีที่จำเลยให้การวกไปวนมาซึ่งเป็นการให้การที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ในขณะที่เดียวกันพยายามบ่ายเบี่ยงและพุดจากลบเกลื่อนประเด็นต่างๆ ที่ได้ซักถามเพื่อหลบเลี่ยงความผิดที่ตัวเองได้กระทำความผิดไป ศาลมีอำนาจในการลงโทษจำเลยให้หนักขึ้นตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติได้ อาทิเช่นประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติโทษจำคุก ๑ ปี – ๑๐ ปี ศาลก็สามารถลงโทษ ๑๐ ปีได้เป็นต้น

๕. ตินวัตถการกะ

คำว่า “ตินวัตถการกะ” หมายถึง “การประนีประนอม” ในรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิด ในสังคมไทย จากหลักการระงับความขัดแย้งด้วยวิธีการ “ตินวัตถการกะ” ผู้วิจัยมีข้อสังเกต ๒ ประการ กล่าวคือ

(๑) ตินวัตถการกะเป็นประจักษ์หลักการ “นิรโทษกรรม” ที่เป็นเช่นนี้เพราะความผิดของพระภิกษุเหล่านั้น เป็นความผิดที่ “หมักหมม” และ “ครอบคลุມ” ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นจำนวนมาก ถ้าหากจะลงโทษผู้ที่ผิดกฎหมายทั้งหมดในสังคมก็จะเกิดความสับสนวุ่นวาย เพราะกระทบผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ ฉะนั้น วิธีการก็คือ “การออกกฎหมายนิรโทษกรรม” แก่ผู้กระทำความผิด เพื่อจะได้เริ่มต้นนับหนึ่งใหม่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย เพราะหากคนในสังคมไทยเหล่านั้นต่างก็ทะเลาะวิวาท และประพฤติดีกฎหมายทั้งทางกายและวาจาอย่างยาวนาน หากต่างฝ่ายต่างมุ่งที่จะทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้เกิดการฟ้องร้องดำเนินคดีกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และ “สังคมโกลาหล” ย่อมเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการออกกฎหมายนิรโทษกรรมหากเป็นผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศก็ไม่สามารถออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้ได้เช่นเดียวกัน

(๒) ตินวัตถการกะในสมัยพุทธกาลเหมาะสมกับคำว่า “การประนีประนอม” ในสังคมไทยในปัจจุบัน เนื่องจากระเบียบของการบาดหมาง การทะเลาะ และการวิวาท ดังจะเห็นว่า “อุณहुมิ” ของการวิวาทนั้น กำลังเพิ่มสูงขึ้นและรุนแรง หากไม่รีบทำการประนีประนอมก็จะเกิดผลเสียจนนำไปสู่การแตกแยกในสังคมไทยได้ ฉะนั้นทางออกคือตินวัตถการกะหรือการประนีประนอมซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดอีกรูปแบบหนึ่งในการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมในสังคมไทยในปัจจุบันนี้

กล่าวโดยสรุปการระงับอธิกรณ์ทั้ง ๕ ประการ ได้แก่ (๑) สัมมุขาวินัย (๒) อุมุหวิวินัย (๓) ปฎิญาตกรณะ (๔) ตัสสปาปิยสิกา (๕) ตินวัตถการกวินัย เป็นหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีกระบวนการฟ้อง กระบวนการพิจารณา กระบวนการพิพากษา และกระบวนการระงับโทษแก่ผู้กระทำความผิดในสังคมไทยที่เหมาะสมและยุติธรรม ดังนั้นในปัจจุบันนี้การระงับอธิกรณ์ทั้ง ๕ ประการข้างต้นจึงเป็นรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมไทย

๓.๓ สรุป

หลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทในประเด็นกระบวนการอธิกรณ์และระงับอธิกรณ์กับหลักการลงโทษผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายอาญามีความมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ๔ ประการดังนี้

๑. กระบวนการฟ้อง อนุวาทาธิกรณ์เป็นการฟ้องร้องทุกข์ทั้งที่ประพตติผิดหลักหมจรีย์เท่านั้น ส่วนการฟ้องอาญาเป็นการฟ้องร้องแก่ผู้ก่อให้ความเสียหายจากผลการกระทำผิดอาญาเท่านั้น

๒. กระบวนการพิจารณา สัมมุขาวินัยเป็นวิธีระงับข้อปัญหาอธิกรณ์โดยทำการไต่สวนสอบสวนโดยซึ่งหน้า เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายให้การตามความจริง ยกเรื่องราวข้อปัญหาที่เกิดขึ้นมาพิจารณาวินิจฉัยโดยสงฆ์จำนวนไม่น้อยกว่า ๕ รูปร่วมกันดำเนินการเพื่อให้เกิดความรอบคอบรัดกุม เป็นธรรมกับทุกฝ่าย และการวินิจฉัยตัดสินสงฆ์ต้องมีความเห็นตรงกัน โดยไม่มีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งคัดค้านและใช้หลักพระธรรม หลักพระวินัยเป็นเกณฑ์ ตัสสาปาปิยสิกาเป็นการกำราบภิกษุที่ไม่มีความละอายขาดสมณสัญญา ละเมิดอาบัติแล้วมีเจตนาหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับผิด แต่เมื่อสงฆ์พิจารณาจากพยานหลักฐานต่างๆ แล้วเห็นว่าได้ละเมิดจริงก็ลงโทษและให้ประพตติวัตรเป็นการเพิ่มโทษให้หลายจำจะได้ไม่กระทำอีกและการประพตติวัตรเป็นการตีสติประพตติวัตรไม่บกพร่องแล้ว จึงจะสามารถขอระงับโทษต่อสงฆ์ ส่วนการพิจารณาในศาลชั้นต้นเป็นการพิจารณาและสืบพยานในศาลมีองค์คณะผู้พิพากษาเพียง ๒ คนเท่านั้น ศาลไม่สามารถพิพากษาเพิ่มโทษในกรณีที่จำเลยให้การกลับไปกลับมาได้ การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดยางานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มพิจารณา ให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก หรือในคดีที่จะเลยมียอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความก็ให้ศาลตั้งทนายความให้

๓. กระบวนการพิพากษา เยฎยสิกาเป็นวิธีระงับข้อปัญหาวิวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์จำนวนมาก ซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้โดยง่าย และเป็นเรื่องสำคัญหากปล่อยไว้เรื่องราวข้อปัญหาจะลุกลามไปไกลอันจะเป็นเหตุแห่งการแตกแยกในหมู่สงฆ์ พระพุทธองค์จึงทรงกำหนดให้ใช้วิธีการจับสลากออกเสียงลงมติ หรือการดูคะแนนเสียงข้างมาก และถือเอาความเห็นของคนข้างมากเป็นเกณฑ์ในการยุติปัญหา โดยความเห็นของคนข้างมากนั้นจะต้องไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัยต้องอยู่ในขอบเขตแห่งศีลธรรม มิใช่ในทำนองพวกมากลากไป ส่วนการพิพากษาเป็นการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา โดยมีผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและผู้พิพากษาองค์คณะอีก ๑ คน เห็นชอบด้วย ใช้วิธีจับสลากไม่ได้ อนึ่งผู้พิพากษาองค์คณะอีก ๑ คนดังกล่าวนี้มีอำนาจความเห็นแย้งได้เช่นเดียวกัน

๔. กระบวนการระงับโทษ ปฎิญาตถะณะเป็นวิธีการระงับที่ขอบด้วยพระธรรม พระวินัย แต่ถ้าหากจำเลยรับผิดหนักกว่าหรือเบาว่าที่ถูกโทษ และสงฆ์ปรับอาบัติตามนั้น เป็นการระงับที่ไม่ขอบด้วยพระธรรมพระวินัย ตินวัตถการกวินัยเป็นวิธีระงับอธิกรณ์ที่ใช้ในเมื่อจะระงับลหุกาบัติที่เกี่ยวกับภิกษุจำนวนมาก ต่างก็ประพตติไม่สมควรและขัดทอดกันเป็นเรื่องนุ่งนังซับซ้อน ชวนให้

ทะเลาะวิวาท กล่าวซัดกันไปไม่มีที่สิ้นสุด จะระงับด้วยวิธีอื่นก็จะเป็นเรื่องลูกลามไป ส่วนวิธีการรอกการลงโทษหากเป็นโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญาการศึกษาอบรม สุขภาพภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอันอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควร ศาลต้องพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอกการลงโทษไว้ และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเป็นกรณีเฉพาะในคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้นที่สามารถระงับสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้อง

รูปแบบการลงโทษผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรม มีอยู่ ๗ ประการกล่าวคือ สัมมุขาวินัย สติวินัย อมูหวินัย ปฏินญาตรณะ เยภุยยสิกา ตัสสปาปิยสิกาและติณวัตถการกะ รวมทั้งรูปแบบการลงโทษผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมไทยซึ่งมีอยู่ ๕ ประการกล่าวคือ สัมมุขาวินัย อมูหวินัย ปฏินญาตรณะ ตัสสปาปิยสิกา และติณวัตถการกะ เป็นตัวเชื่อมชุดของวิธีอื่น ๆ ทั้งหมด โดยมี “สัมมุขาวินัย” เป็น “ศูนย์บัญชาการกลาง” ของการพิจารณา และตัดสินอนิกรณ การที่จะนำชุดของวิธีอื่น ๆ ไปดำเนินการระงับอนิกรณนั้น จะกระทำไม่ได้ หากไม่มี “สัมมุขาวินัย” เข้าไปกำกับ ให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเหตุผลสำคัญที่พระองค์ทรงให้ “พระภิกษุ” “คณะสงฆ์” หรือ “สังฆสภา” ต้องทำเช่นนั้นเพราะว่าทรงมุ่งเน้นที่ “ความชอบธรรม” อันเป็นหัวใจของกระบวนการในการพิจารณาตัดสินอนิกรณ เพราะเมื่อใดก็ตาม ชุดของวิธีดังกล่าว ไม่สามารถ “หยิบนความชอบธรรม” ให้แก่ผู้กรณได้ เมื่อนั้น “สังฆสภา” ก็จะ “ไร้คุณค่า” ทางความน่าเชื่อถือ และส่งผลข้างเคียงให้เกิด “ความไร้สันติแห่งสังคมสงฆ์” ฉะนั้น ในประเด็นนี้จึงสรุปได้ว่าหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทก็คือ ความชอบธรรมหรือเรียกว่า วิธีที่เต็มไปด้วยความชอบธรรมนั่นเอง